

INSTITUTIONEN FÖR SVENSKA,
FLERSPRÅKIGHET OCH SPRÅKTEKNOLOGI

Lättläst samhällsinformation?

En analys av samhällsinformation på lättläst svenska från en svensk myndighet

Anna Almqvist

Beteckning på arbete:	Språkvetenskapligt självständigt arbete 7,5 hp
Kurskod:	SPK040
Ämne:	Svenska
Termin/år:	Vt 2024
Handledare:	Sofie Johansson
Examinator:	Susanna Karlsson

Sammandrag

I uppsatsen undersöks lättläst samhällsinformation i förhållande till motsvarande originalversion och de råd för att skriva lättläst som finns idag. Syftet med uppsatsen är att ta reda på vad som skiljer lättlästversionen och originalversionen av samma text åt, samt hur väl lättlästråden följs i texten på lätt svenska.

Undersökningen utgår från en metodkombination där både kvantitativ och kvalitativ metod tillämpas. Metoderna tillämpas genom en textanalys med fokus på lexikogrammatiska aspekter och textbindning. Utvalda sidor ur originalversionen och lättlästversionen av broschyren *Om krisen eller kriget kommer*, utgiven av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, ligger till grund för analysen.

Resultatet visar att lättlästversionen och originalversionen av texten liknar varandra vad gäller de kvantitativa aspekterna, medan de kvalitativa är vad som skiljer dem åt. LIX-värde, genomsnittlig meningslängd och andelen långa ord förenar de två versionerna, medan texternas form, ordval och läsarperspektiv utmärker sig som skillnader dem emellan.

Lättlästversionen följer övergripande lättlästråden, där textens form utmärker sig genom tydlig struktur och referensbindning, samt luftig layout. Däremot noterades enstaka brister i tilltal, varierad meningslängd och orsakssamband.

Undersökningen visar att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap övervägande lyckas med att följa de lättlästråd som finns att tillgå idag. Däremot finns fortfarande ett stort behov av mer forskning om lättläst och lässvårigheter, för att råden för att skriva lättläst ska kunna bli ännu bättre.

Nyckelord: *lättläst, lässvårigheter, läsbarhet, samhällsinformation, myndigheter, myndighetsinformation*

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	1
2 Syfte och forskningsfrågor	1
3 Bakgrund	2
3.1 Vad är lättläst?	2
3.2 Lättläst – för vem?.....	3
3.3 Att skriva lättläst.....	4
4 Tidigare forskning	4
4.1 Läsbarhet	4
4.2 Lättläst myndighetsinformation.....	5
5 Teoriram, material och metod	6
5.1 Teoriram	6
5.2 Material.....	6
5.3 Metod.....	7
6 Resultat.....	7
6.1 Kvantitativ analys	7
6.1.1 LIX.....	7
6.1.2 Ordlängd	8
6.1.3 Meningslängd.....	8
6.2 Kvalitativ analys	8
6.2.1 Ordföljd.....	8
6.2.2 Svåra ord	9
6.2.3 Passiveringar och nominaliseringar	10
6.2.4 Form.....	10
6.2.5 Läsarperspektiv	11
7 Diskussion och slutsatser	13

7.1 Kvantitativ analys	13
7.2 Kvalitativ analys	13
7.3 Metoddiskussion	14
7.4 Sammanfattande kommentar	15
Litteraturförteckning	16
Bilaga 1: Om krisen eller kriget kommer (originalversion)	18
Bilaga 2: Om krisen eller kriget kommer (lättlästversion)	19

1 Inledning

Dagens samhälle – informationssamhället. Aldrig förr har det varit så avgörande att kunna läsa som nu. Stora delar av den information vi möter i vardagen, möter vi i form av text. Vår läsförmåga är avgörande för att vi ska kunna fungera både i samhället och privat. Särskilt avgörande är vår läsförståelse när vi möter texter med samhällsinformation, då dessa innehåller information som är väsentlig för alla invånare i Sverige. Trots att dagens informationsrika samhälle kräver att vi har en mycket god läsförståelse, har många i Sverige svårt att läsa av olika anledningar.

Idag leder lässvårigheter till missade möjligheter och utanförskap, och gör det svårare att orientera sig i samhället (Lundberg & Reichenberg 2009:10). För att fler ska kunna ta del av information från myndigheter krävs enklare och mer bearbetade texter i form av lättläst. Behovet av samhällsinformation på lättläst betonas i statens lättlästutredning (SOU 2013:102), och även Myndigheten för delaktighet slår fast att information på lättläst svenska bör finnas att tillgå inom offentlig förvaltning (2015:38). Dessutom finns Tillgänglighetsdirektivet som innehåller krav på digital tillgänglighet för produkter och tjänster (2022:25). Det är oerhört viktigt att myndigheter kan erbjuda lättläst samhällsinformation för att alla i samhället ska kunna ta del av den. Genren lättläst blir allt vanligare, och fler myndigheter erbjuder delar av sin information på lättläst svenska. Trots det har det bedrivits relativt lite forskning om hur de lättlästa texterna uppfattas av mottagarna. Hur väl följer myndigheterna lättlästråden? Och hur enkla är egentligen de lättlästa texterna?

I denna uppsats intresserar jag mig för hur väl lättlästråd följs i en text på lätt svenska, samt hur den lättlästa texten skiljer sig från originalversionen, genom att titta på texternas språkliga drag och form. Detta sker genom en textanalys av en lättlästversion och en originalversion av samhällsinformation från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

2 Syfte och forskningsfrågor

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur originalversionen och lättlästversionen av samma text från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap skiljer sig åt, samt hur väl lättlästråd tillämpas i den lättlästa versionen.

Undersökningen utgår från följande frågor:

- Vad skiljer originalversionen och lättlästversionen av texten åt?
- Hur väl tillämpas rekommendationer för lättläst i lättlästversionen?

Lättläst innefattar mer än bara språket. Även faktorer som textens disposition och samspel med bild är avgörande för läsbarheten. I denna studie kommer jag enbart att analysera utvalda aspekter av texternas språk och form, då det är vad som ryms inom ramen för uppsatsen.

Hädanefter benämns texten på lätt svenska *lättlästversionen* och den ursprungliga texten benämns *originalversionen*. Med lättlästversion avses den text vars form och språkliga utformning är anpassad för läsare med olika typer av lässvårigheter, med syfte att underlätta läsningen för de berörda grupperna. Med originalversion avses ursprungstexten som den är skriven utan anpassningar till lättläst.

3 Bakgrund

Nedan presenteras bakgrund till begreppet lättläst genom en beskrivning av vad en lättläst text är och vilka krav som finns på myndigheter att erbjuda texter på lättläst. Därefter följer en presentation av mottagargrupperna för lättlästa texter, samt en sammanställning av råd för att skriva lättläst.

3.1 Vad är lättläst?

Urvalet av lättlästa texter blir allt större, både vad gäller skönlitterära böcker och informativa texter från myndigheter. Lättlästa texter är anpassade efter målgrupper med olika typer av lässvårigheter, samt ovana läsare eller personer som lär sig svenska (MTM, 2024a [www]). En lättläst text utgår från läsarnas behov och lägger stort fokus på tydlighet vad gäller textens budskap, struktur och samband. Lättlästa texter innehåller enkla och lättlästa meningar samt vanliga och enkla ord (Sundin, 2007:149).

Dagens textsamhälle ställer höga krav på vår förmåga att läsa och vår läsförståelse. Idag blir vi ständigt överösta med information och vi måste kunna läsa för att över huvud taget fungera i samhället. Mängden information i samhället ökar, vilket leder till att klyftan växer mellan de som kan ta del av information och de som inte kan det. På så vis gör den ökande informationsmängden att personer med lässvårigheter drivs längre bort från delaktighet i samhället (Lundberg & Reichenberg, 2008:10–11).

Behovet av lättlästa texter är därför en demokratifråga och gäller såväl skönlitteratur som samhällsinformation. Och arbetet med lättläst går framåt. Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, är en statligt finansierad myndighet som bland annat arbetar med att producera tillgängliga medier och tjänster, däribland skönlitteratur på lättläst (2024b [www]). Sedan införandet av språklagen 2009 har kravet att myndigheter ska skriva vårdat, enkelt och begripligt (Språklag 2009:600) fått alltmer fokus. Utöver kravet på att skriva klarspråk har även kravet på att myndigheter ska erbjuda lättlästa texter uppmärksammas, och i statens lättlästutredning betonas behovet av samhällsinformation på lättläst (SOU 2013:102). Myndigheten för delaktighet ger även de uttryck för att myndigheter bör erbjuda information på lättläst, samt att de ska informera om vilket material som finns, eller går att beställa, i alternativa format (2015:38). Dessutom framhåller Tillgänglighetsdirektivet att krav ska ställas på digital tillgänglighet för produkter och tjänster, för att främja delaktighet i samhället (2022:5).

3.2 Lättläst – för vem?

Många blir hjälpta av texter på lättläst, men för vissa grupper är behoven extra stora. Grupper som har ett särskilt behov av lättlästa texter är barn, unga och vuxna som har:

- dyslexi
- neuropsykiatrisk funktionsnedsättning
- intellektuell funktionsnedsättning
- hörselnedsättning
- språkstörningar
- motoriska eller perceptuella svårigheter
- annan språklig eller kulturell bakgrund än svenska.

Behovet av lättlästa texter är även stort bland personer som lär sig läsa eller är mycket läsovana (Lundberg & Reichenberg, 2008:15).

Trots att Lundberg och Reichenberg inkluderar personer som lär sig svenska som en mottagargrupp av lättlästa texter (2008:15), är det värt att nämna att de lyfter frågan om personer med en annan språklig bakgrund bör läsa tillrättalagda texter, eller om det är mer gynnsamt för denna läsargrupp att tidigt utsättas för autentiska texter (2008:25).

3.3 Att skriva lättläst

I och med att behovet av lättläst har aktualiserats (SOU 2013, Myndigheten för delaktighet 2015) har råd för att skriva lättläst arbetats fram. Nedan presenteras en sammanställning av lättlästråd som är baserade på Sundins (2007) samt Candil och Fredriksons (2022) handböcker:

- Skriv kort
- Använd enkla och vardagliga ord
- Använd aktiva verb
- Undvik nominaliseringar
- Skriv rak ordföljd
- Använd frasanpassat radfall
- Ge texten en enkel form
- Guida läsaren genom texten

Detta är endast ett urval av råd för att skriva lättläst som är relevanta i denna uppsats. Råd som rör disposition samt bild och grafiska element behandlas inte i undersökningen, då detta är en begränsad undersökning.

4 Tidigare forskning

I följande avsnitt presenteras tidigare forskning som är relevant för undersökningen. Avsnittet inleds med en inblick i läsbarhetsforskning, följt av resultatet av två tidigare studier som berör lättläst information från myndigheter.

4.1 Läsbarhet

År 1968 lanserade Carl-Hugo Björnsson sitt läsbarhetsindex (LIX). Detta var tänkt att fungera som ett mått på en texts läsbarhet som skulle kunna tala om hur lätt en text är att läsa. För att räkna ut textens LIX adderar man meningarnas genomsnittslängd räknat i antal ord, med procentandelen långa ord (som består av mer än sex bokstäver). Det tal man får fram är textens LIX-värde, vilket kan jämföras med andra texters LIX-värde med syfte att snabbt kunna utröna hur lätt en text är att läsa jämfört med en annan (Teleman 2013:219).

Trots att LIX fungerar relativt bra som mått på en texts semantiska och syntaktiska komplexitet, fungerar måttet mindre bra i syfte att bedöma en texts läsbarhet eller att jämföra läsbarheten mellan texter. Exempelvis kan LIX inte skilja innehållets tyngd och täthet från språklig komplexitet. En text kan vara lättläst eftersom innehållet är tunt, medan en mer svårläst

text kan vara tung till innehållet, och av den anledningen kräva mer av läsaren. Eftersom indexet inte tar hänsyn till textens innehåll, och inte heller dess läsare, är det svårt att dra några egentliga slutsatser om textens läsbarhet som går att generalisera. Däremot kan LIX ge en preliminär uppfattning om en texts läsbarhet, som senare kan ligga till grund för en djupare analys (Teleman 2013:219).

4.2 Lättläst myndighetsinformation

Forsberg har undersökt hur lättlästa versioner av myndighetsinformation skiljer sig från sina klarspråksgranskade originalversioner. Detta gör hon för att bland annat få syn på vilka skillnader som finns mellan de lättlästa versionerna och originalversionerna, hur de lättlästa texternas utformning ser ut samt hur myndigheterna gör för att nå ut till sin breda målgrupp (2012:10).

De analyserade texterna visade sig följa de traditionella rekommendationerna för utformning av myndighetstext och rekommendationer för lättläst vad gäller språklig och typografisk utformning. I många av fallen var meningarna längre, eftersom tydliga förklaringar hade prioriterats. Trots att lättlästtexterna språkligt sett var enklare, visade sig däremot stora svårigheter när det kom till kontext. Forsberg beskriver att de lättlästa myndighetstexterna hade en otydlig struktur och osynlig avsändare, vilket ställer högre krav på läsarens förmåga att göra inferenser (2012:64).

Forsberg lyfter att lättläst som begrepp inte är tydligt definierat, vilket gör att olika lättlästa texter inte har ett enhetligt innehåll eller följer samma utformning. Risker med detta blir, enligt Forsberg, att begreppet lättläst ger intrycket av att vara lätt att läsa för alla mottagargrupper. Av den anledningen blir en lättläst myndighetstext som ett samlingsbegrepp för många olika slags bearbetningar, som är anpassade efter olika gruppers behov (2012:62).

Olsson Kihl har undersökt hur begriplig den lättlästa samhällsinformationen är för personer med intellektuella funktionsnedsättningar. Studien omfattade tio informanter som fick läsa fyra lättlästa texter med samhällsinformation från fyra statliga myndigheter i Sverige. Olsson Kihl genomförde en textanalys av de lättlästa texterna, vilken låg till grund för studiens intervjuer. Intervjuerna genomfördes med alla informanter efter att de fått läsa varsin text, och intervju svaren jämfördes med varandra och med hennes egen tolkning av texternas budskap (2005:60).

Resultatet visade att texterna sammantaget lyckades förmedla sitt budskap, men att en del detaljer var för svåra och orsakade att viss information gick förlorad. Olsson Kihl noterade brister i ordval, förklaringar och innehåll i myndighetstexterna, samt att texterna krävde förkunskaper av läsarna som informanterna inte hade (2005:55).

Min förhoppning är att denna uppsats ska kunna bidra till ytterligare insikt om lättläst samhällsinformation från svenska myndigheter, samt ge en bild av två lättlästa texter från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

5 Teoriram, material och metod

5.1 Teoriram

Undersökningen har sin utgångspunkt i teorin *lingvistisk komplexitet*, vilken bland annat innefattar språkets strukturella, syntaktiska och lexikala egenskaper (Pallotti 2015:118). Analysens fokus är att undersöka hur väl lättlästråden följs genom att titta på komplexa aspekter gällande språklig utformning och textens form. Dessa innefattar aspekter såsom ordval, meningslängd och frasanpassat radfall. Anledningen till att jag utgår från lingvistisk komplexitet för min analys är att teorin fokuserar aspekter av en text såsom språkets strukturella, syntaktiska och lexikala egenskaper. Dessa egenskaper är relevanta då de synliggör olika dimensioner av texterna, samtidigt som de sammantaget bidrar till en övergripande bild av texternas komplexitet, vilket gör att jag kan skapa mig en uppfattning om hur lätta eller svåra texterna är att läsa. Dessutom är egenskaperna högst relevanta när lättlästa texter skapas, då anpassningar i texten kräver noga övervägning.

5.2 Material

Underlaget för analysen är originalversionen och lättlästversionen av broschyren *Om krisen eller kriget kommer*, utgiven av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap 2018. För att avgränsa materialet har jag valt att fokusera på sidorna 4–7 i broschyren. De utvalda sidorna behandlar information som berör krisberedskap: vilka konsekvenser en kris kan ha på vår vardag, hur vi kan förbereda oss på en kris samt information om terrorattentat och falsk information. Det utvalda avsnittet avser alltså att aktivera läsaren och få hen att genomföra vissa

handlingar. Jag undersöker följaktligen huruvida alla läsare får samma möjlighet till krisberedskap och samma möjlighet att agera.

Jag har valt ut material från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap eftersom de bland annat ansvarar för att förmedla samhällsviktig information till Sveriges invånare. Då det är avgörande att alla i Sverige har tillgång till och förstår denna information, är det intressant att titta på hur väl informationen i myndighetens broschyrer är anpassad för att nå ut till en så bred målgrupp.

5.3 Metod

I analysen använder jag mig av en metodkombination där både kvantitativ och kvalitativ metod tillämpas, och jag genomför en textanalys av texternas kvantitativa och kvalitativa aspekter. De kvantitativa aspekterna består av LIX-värde, ordlängd och meningslängd (mätt ord per mening), och de kvalitativa aspekterna utgörs av ordföljd, svåra ord, passiveringar, nominaliseringar, form och läsarperspektiv. Med läsarperspektiv avses texternas röda tråd, referensbindning och orsakssamband.

Textanalysen genomförs alltigenom med lättlästråden som grund. Analysen grundar sig dessutom i Hellspång och Ledins handbok *Vägar genom texten* (1997), där dimensioner av lexikogrammatiska aspekter och textbindning fokuseras.

6 Resultat

I följande avsnitt presenteras resultatet av undersökningen. Jag börjar med att redogöra för de kvantitativa aspekterna som innefattar LIX-värde, ordlängd och meningslängd. Därefter presenteras de kvalitativa resultaten där ordföljd, svåra ord, passiveringar, nominaliseringar, form och läsarperspektiv ingår.

6.1 Kvantitativ analys

6.1.1 LIX

Originalversionens LIX-värde är 35, vilket faller in under kategorin *lättläst, skönlitteratur, populärtidningar* på lix.se. Detta är den näst lägsta nivån.

Lättlästversionens LIX-värde är 30, vilket klassar den som *mycket lättläst, barnböcker*. Detta är den lägsta och därmed lättaste nivån.

6.1.2 Ordlängd

Originalversionen består av 596 ord, varav 140 är långa ord med mer än sex bokstäver. De långa orden utgör 23 procent av hela originalversionen. De utvalda sidorna i lättlästversionen består av totalt 625 ord, varav 111 är ord med mer än sex bokstäver. De långa orden utgör 18 procent av hela lättlästversionen. Lättlästversionen är alltså längre än originalversionen, men innehåller färre långa ord.

6.1.3 Meningslängd

Originalversionen av texten består av 51 meningar och har en genomsnittlig meningslängd på 11,69. Lättlästversionen består av 53 meningar där den genomsnittliga meningslängden är 11,79. Den genomsnittliga meningslängden är alltså aningen längre i lättlästversionen, trots att råden lyder att skriva korta meningar. Detta skulle kunna bero på att lättlästversionen använder sig av fler förklaringar i meningarna i syfte att underlätta för läsaren.

6.2 Kvalitativ analys

6.2.1 Ordföljd

De flesta meningarna i båda versionerna följer rak ordföljd. Vid rak ordföljd kommer subjektet före verbet, som kommer före objektet i meningen, något man är extra noga med i lättlästversionen. Vid några tillfällen formuleras fraser som frågor i båda texterna. Dessa inleds flera gånger med ett verb, vilket går emot skrivrådet för lättläst att skriva rak ordföljd. Vid ett par tillfällen noterades även omvänd ordföljd, främst i originalversionen, men det förekommer även vid enstaka tillfällen i lättlästversionen. Både frågefraserna med inledande verb och den omvända ordföljden fungerar däremot bra, trots rådet att skriva rak ordföljd. Detta eftersom det även rekommenderas att variera ordföljden de gånger det är befogat för att skapa mer flyt i läsningen (Sundin 2007:128–129), vilket båda versionerna gör.

6.2.2 Svåra ord

Enligt lättlästråden bör man undvika svåra ord, vilket bland annat innebär ord som är långa, innehåller konsonantgrupper (Lundberg & Reichenberg 2008:17), samt sammansättningar (Sundin 2007:136). Trots att lättlästråden avråder från sammansättningar, förekommer de vid flera tillfällen i lättlästversionen. Eftersom sammansättningar är vanliga i svenskan är det inte särskilt förvånande att några av dem har fått ta plats även i lättlästversionen. Sammansättningar som *terrorattentat*, *transportsystem* och *äldreomsorgen* som förekommer i texten kan vara svåra att lösa upp, och det kan vara anledningen till att de har fått vara kvar i lättlästversionen. Svårare sammansättningar som *elförsörjning* och *närområde* i originalversionen har skrivits om till *elektricitet* och *där du bor* i lättlästversionen.

Även andra svåra ord med konsonantkluster har bytts ut mot enklare motsvarigheter. *Kollektivtrafik* och *samhällsviktiga* i originalversionen har i lättlästversionen bytts ut mot *bussar*, *tåg* och *tunnelbana* samt *viktiga delar av samhället*. Trots att många svåra ord har bytts ut i lättlästversionen kvarstår flera ord som man med fördel hade kunnat byta ut. Ordet *transportsystemet* har exempelvis fått stå kvar i lättlästversionen, medan ordet *kollektivtrafik* har bytts ut. Här skulle man kunna tänka sig en ändring till *systemet för bussar, tåg och tunnelbana*, för att likna omskrivningen av ordet kollektivtrafik.

Lättlästversionen undviker synonymer i större utsträckning än originalversionen, vilket följer lättlästrådet att upprepa samma ord för samma referent. Båda versionerna undviker även att använda pronomenet *man* och använder sig istället övergripande av ett du-tilltal (Candil och Fredrikson 2022:33, 39–40). Däremot har man i en mening struntat i du-tilltalet i originalversionen och istället skrivit verben i grundform, medan man i lättlästversionen har blandat ett du-tilltal med verb skrivna i grundform, vilket utdragen från sida 5 i båda versionerna visar:

Lättlästversionen

Det viktigaste är **att ha** vatten, mat och värme
och **att se till att du kan få** information från myndigheter.

[min kursivering och fetstil]

Originalversionen

Viktigast är **att ha** vatten, mat och värme och **att kunna ta del av** information från myndigheter och medier.

[min fetstil]

Att ha ser likadant ut i båda versionerna, men i lättlästversionen har man valt att skriva om originalversionens *att kunna ta del av till att se till att du kan få*. Det inkonsekventa tilltalet i lättlästversionen kräver mer tolkning av läsaren och gör mottagaren mer otydlig.

6.2.3 Passiveringar och nominaliseringar

I originalversionen identifierade jag endast två passiveringar: *riktas* och *utföras*. Dessa förekommer under den rubrik som handlar om terrorattentat, och gör det svårt att utläsa vem eller vilka som skulle kunna utföra attentaten. Under samma rubrik i lättlästversionen identifierade jag tre förekomster av passiveringar: *riktas* (förekom två gånger) och *göras*. I lättlästversionen har ordet *utföras* alltså bytts ut mot *göras*, däremot kvarstår de passiveringar som förekommer i originalversionen.

Det är möjligt att det är ett medvetet val att använda sig av passiveringar i just denna del av texten, just för att slippa konkretisera vem eller vilka som skulle kunna utföra ett terrorattentat. Detta gör att mer fokus ligger på vad man som privatperson behöver göra om ett terrorattentat skulle inträffa, vilket är textens syfte.

Jag fann inga nominaliseringar i vare sig lättlästversionen eller originalversionen.

6.2.4 Form

Lättlästversionen har ett välfungerande frasanpassat radfall som är anpassat efter nya meningar och naturliga pauser i läsningen. Det ger texten en ojämn högermarginal vilket Candil och

Fredrikson förespråkar, då det bidrar till mer luft på sidan (2022:65). Många av meningarna i texten bryts före *att*, som i exemplet från sidan 4 i lättlästversionen nedan:

Krig eller kriser i andra länder kan göra
att mat och andra varor inte kommer till Sverige.

Denna typ av radbrytning följer den naturliga läsrytmen.

Alla fyra underrubriker skiljer sig mellan lättlästversionen och originalversionen. Lättlästversionens rubriker är lite längre än originalversionens, med fördelen att de blir tydligare och bättre beskriver innehållet i stycket, vilket råden förespråkar (Candil & Fredrikson 2022:68,70). Rubriken *Din krisberedskap* i originalversionen har i lättlästversionen bytts ut mot *Hur förbereder du dig på en kris?*, där det svåra ordet *krigsberedskap* har valts bort och istället förklaras i frågan. Den dramatiska rubriken *Vad skulle du göra om din vardag vändes upp och ned?* i originalversionen är visserligen effektiv, men inte i närheten lika konkret som *Vatten, el och värme kan sluta fungera* som är motsvarande rubrik i lättlästversionen.

Både lättlästversionen och originalversionen har blankrader mellan styckena. Däremot har lättlästversionen större avstånd mellan alla rader i texten, vilket bidrar till att texten blir luftigare (Candil & Fredrikson 2022:66). Detta till skillnad från originalversionen där texten är lite mer komprimerad i varje stycke.

När man öppnar PDF-filen av originalversionen visas den på 100%. När man öppnar lättlästversionen visas den istället på 79%, vilket gör att den är mer inzoomad och täcker hela skärmen, till skillnad från originalversionen som är mer utzoomad med en grå ram runtomkring. Det är möjligen ett medvetet val att låta lättlästversionen visas mer inzoomad då bokstäverna och texten blir större, något som en del personer med lässvårigheter föredrar (Lundberg & Reichenberg 2008:20,76).

6.2.5 Läsarperspektiv

Vad gäller referensbindning avråder lättlästråden från att använda synonymer, och förespråkar istället använda samma språkliga uttryck för att benämna samma referent (Candil och Fredrikson 2022:33), något som Hellspong och Ledin kallar för *identisk upprepning* (1997:83). Stycket som handlar om terrorattentat på sidan 7 i lättlästversionen består av tre meningar, och alla tre upprepar benämningen *terrorattentat*:

Ett *terrorattentat* kan riktas mot privatpersoner,
mot vissa grupper eller mot alla människor.

Terrorattentat kan också riktas mot viktiga delar av samhället,
till exempel mot elsystemet eller transportsystemet.

Ett *terrorattentat* kan göras på olika sätt eller på olika platser
men det finns råd som du kan följa:

[min kursivering]

Den identiska upprepningen tydliggör sambanden i texten och skapar en tydlig röd tråd som gör det enklare för läsaren att hänga med, då läsaren inte behöver göra inferenser under läsningen. Identisk upprepning förekommer oftare i lättlästversionen än i originalversionen, där man istället tillämpar *varierad upprepning* (Hellspong & Ledin 1997:83) där referenten är densamma, men den språkliga benämningen för den varierar.

Relevant för läsarperspektivet är även den tematiska bindningen, och framför allt sambandet mellan känd och ny information, texternas tema-remastruktur. Temat är den information som redan är känd för läsaren, medan rema är den nya information som presenteras med utgångspunkt i temat. Både lättlästversionen och originalversionen arbetar med tema-remastruktur för att skapa en tydlig röd tråd genom hela stycket. Exemplet med stycket om terrorattentat i lättlästversionen ovan är även ett bra exempel på hur man har använt sig av temaupprepning (Hellspong & Ledin 1997:84–86), där samma tema förekommer i början av flera meningar.

Orsakssamband görs ofta synliga i lättlästversionen med hjälp av sambandsord. Däremot noterades en skillnad mellan en punktlista över råd man bör följa vid en eventuell terrorattack i originalversionen och lättlästversionen. I originalversionen är två av punkterna två meningar långa, men i lättlästversionen har dessa punkter delats upp så att varje mening står på en ny punkt. Detta blir problematiskt då inte varje mening berör ett nytt ämne. De nya punkterna signalerar att informationen kan stå på egna ben, medan den egentligen fungerar som ett tillägg till det tidigare rådet. Orsakssambandet blir därmed mer otydligt i lättlästversionen och försvårar läsningen, snarare än underlättar den.

7 Diskussion och slutsatser

Detta är en begränsad undersökning där analysen har utgått från två specifika texter. Av den anledningen går resultaten inte att generalisera, men däremot går det att se på dem i förhållande till tidigare studier med liknande frågeställningar och analysmetoder.

Nedan presenteras sammanfattande slutsatser av undersökningen utifrån de forskningsfrågor som ställdes inledningsvis:

- Vad skiljer originalversionen och lättlästversionen av texten åt?
- Hur väl tillämpas rekommendationer för lättläst i lättlästversionen?

7.1 Kvantitativ analys

LIX-värdet skiljer sig inte mycket mellan de två versionerna, lättlästversionen är endast något lättare enligt indexet. Dessutom är lättlästversionen endast aningen längre och har en något lägre genomsnittlig meningslängd än originalversionen. Ordlängden fungerar bra i lättlästversionen, då endast 18 procent av orden i texten är långa.

Det finns inget exakt mått på hur långa meningarna i en lättläst text ska vara, men Sundin rekommenderar ”nedåt en tio ord” (2007:130), vilket både originalversionen och lättlästversionen följer. Meningslängden är någorlunda varierad i båda texterna, men fler korta meningar hade kunnat införas för att gynna den övergripande variationen av meningslängd i lättlästversionen (Candil & Fredrikson 2022:36, 38).

7.2 Kvalitativ analys

Vid analysen av ordval blev det tydligt att man i lättlästversionen har varit uppmärksam på att inte använda svåra ord eller sammansättningar i onödan. Många sammansättningar och andra svåra ord i originalversionen har man skrivit om till fraser som är mer förklarande och enklare att ta till sig i lättlästversionen.

Sett till formen skiljer sig lättlästversionen från originalversionen främst genom att tillämpa frasanpassat radfall, tydliga och beskrivande rubriker samt luftigare text, vilket följer lättlästråden. Analysen av läsarperspektivet visar att man i lättlästversionen undviker synonymer och istället använder sig av identisk upprepning och temaupprepning. Detta gör man för att tydliggöra textens röda tråd för läsaren, och för att undvika att hen ska behöva göra

inferenser. Detta till skillnad från originalversionen som oftare tillämpar varierad upprepning, i fråga om referensbindning. Däremot tillämpar båda versionerna tema-remastruktur i stor utsträckning.

Problematik uppstår då man i lättlästversionen försökt att underlätta för läsaren genom att dela upp långa punkter i en punktlista över flera punkter. I och med ändringen blev punktlistans punkter kortare, men anpassningen ledde till att orsakssambandet gick förlorat. Då det inte längre var tydligt hur meningarna hörde ihop, blev punktlistan mer otydlig än vad den var i originalversionen.

7.3 Metoddiskussion

Valet av analysmetod motiveras med att den bidrar till en bredd av analysresultaten. De kvantitativa resultaten säger i sig inte särskilt mycket om hur lätt eller svår en text är att läsa. Däremot fungerar de som ett komplement till de kvalitativa resultaten, och metodkombinationen bidrar till att undersökningens resultat reflekterar flera dimensioner av texten. Jag valde att ta stöd i Hellspong och Ledins handbok för min analys då den presenterar en mycket omfattande beskrivning av dimensioner av texter samt olika analysmetoder som är relevanta vid en språkvetenskaplig undersökning.

Som tidigare nämnts är LIX ett mått som bör användas som en uppskattning, då indexet inte speglar alla aspekter som spelar in när det kommer till läsbarhet. Jag har valt att inkludera LIX i analysen då jag anser att det är ett intressant komplement till övriga analysresultat. När LIX har räknats ut har jag valt att mäta texterna i sin helhet, vilket innebär att både rubriker och punktlistor är inkluderade i datan. Anledningen till att jag har valt att mäta texterna på detta vis, istället för att endast analysera löptexten, är att man som läsare möter texterna i sin helhet. Därför bör även LIX-värdet spegla texten så som den framstår i sin helhet. Detta val påverkar resultatet, och innebär att LIX-värdena på de båda texterna är lägre än vad de hade varit om endast löptexten valts ut, då rubrikerna och punkterna i punktlistorna generellt är kortare än de genomsnittliga meningarna i löptexten. Korta rubriker kan i sig vara problematiska, då de ofta överlämnar ansvaret för att tolka innehållet och göra inferenser till läsaren.

7.4 Sammanfattande kommentar

Sammanfattningsvis kan konstateras att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har arbetat fram en lättläst text som till stora delar följer lättlästråden. Vad gäller struktur och form är lättlästversionen genomtänkt, däremot finns förbättringsmöjligheter på detaljnivå. För att i framtiden ytterligare förbättra lättlästversionen av texter bör mer fokus läggas på orsakssamband och enhetlighet för att se till att läsaren guidas genom texten och undvika att hen ska behöva göra inferenser under läsningen.

Målgruppen för lättläst är mycket bred, och de grupper som är i behov av lättlästa texter gynnas av olika typer av anpassningar. Det finns ett stort behov av mer forskning om lässvårigheter och vad som faktiskt underlättar läsningen för personer med lässvårigheter. Först när frågan om vilka anpassningar som gynnar olika läsargrupper är besvarad, kan man skriva lättlästa texter som man med säkerhet vet underlättar läsningen för de berörda grupperna.

Litteraturförteckning

- Candil, Moa & Bengt Fredrikson 2022. *Skriv lättläst – En handbok för dig som vill bli förstådd*. Myndigheten för tillgängliga medier: LL-förlaget.
- Forsberg, Camilla 2012. Myndigheten, texten och läsaren. Myndighetsinformation i lättläst version. Magisteruppsats. Malmö Högskola.
- Hellspong, Lennart & Per Ledin 1997. *Vägar genom texten: handbok i brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- LIX-räknare. <<https://www.lix.se/index.php>>. Hämtad 2024-05-15.
- Lundberg, Ingvar & Monica Reichenberg 2008. *Vad är lättläst?* Härnösand: Specialpedagogiska skolmyndigheten. Tillgänglig på internet: <https://www.spsm.se/globalassets/produktionsstodswebben/vad-ar-lattlast_.pdf>.
- MTM = Myndigheten för tillgängliga medier 2024a. *Lättläst*. <<https://www.mtm.se/produkter-och-tjanster/lattlast/>>. Hämtad 2024-04-29.
- MTM = Myndigheten för tillgängliga medier 2024b. *Om oss*. <<https://www.mtm.se/om-oss/>>. Hämtad 2024-04-29.
- Myndigheten för delaktighet 2015. *Riktlinjer för tillgänglighet – Riv hindren*. <<https://funktionsratt.se/wp-content/uploads/2019/09/2015-5-riktlinjer-for-tillganglighet.pdf>>. Hämtad 2024-05-03.
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap 2018. *Om krisen eller kriget kommer*. – Lättlästversion: <<https://rib.msb.se/filer/pdf/28713.pdf>>. Hämtad 2024-04-26.
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap 2018. *Om krisen eller kriget kommer*. – Originalversion: <<https://rib.msb.se/filer/pdf/28494.pdf>>. Hämtad 2024-04-26.
- Olsson Kihl, Lena 2005. *Hur begriplig är den lättlästa samhällsinformationen? En studie av fyra texter från fyra myndigheter*. Magisteruppsats. Linköping: Institutionen för Tema, Linköpings universitet.
- Pallotti, Gabriele 2015. A simple view of linguistic complexity. In: *Second Language Research*, 31(1), 117–134.
- SOU 2013:58. *Lättläst. Betänkande av lättlästutredningen*. Statens offentliga utredningar. <<https://www.regeringen.se/contentassets/1da22c54e6d74ce59fcdddac74936f26/lattlast-hela-dokumentet-sou-201358/>>. Hämtad 2024-04-26.

Språklag 2009:600. Sveriges riksdag. <https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/spraklag-2009600_sfs-2009-600/>. Hämtad 2024-04-26.

Sundin, Maria 2007. *Lättläst – så funkar det*. Stockholm: Jure Förlag AB.

Teleman, Ulf 2013. *Tradis och funkis: svensk språkvård och språkpolitik efter 1800*. 3 uppl. Lund: Studentlitteratur.

Tillgänglighetsdirektivet = *Genomförande av tillgänglighetsdirektivet 2022*. Lagrådsremiss. <<https://www.regeringen.se/contentassets/89f7d23a0be3407fb1640afa40604e25/genomforandet-av-tillganglighetsdirektivet.pdf>>. Hämtad 2024-06-04.

Bilaga 1: Om krisen eller kriget kommer (originalversion)

Se bifogad fil.

Bilaga 2: Om krisen eller kriget kommer (lättlästversion)

Se bifogad fil.